

Pod redakcją Ullricha Junkera

Siegismund Justus Ehrhardt,
Proboszcz kościoła parafialnego w Beschine, Towarzystwa Patriotycznego
Ordynariusza na Śląsku i Towarzystwa Łacińskiego w Jenie
Honorowany członek

Prezbiterologia

Śląska ewangelickiego,
Trzecia część
Druga część główna,
Która opisuje
historię kościoła protestanckiego i kaznodziei w mieście
i księstwie

Jaworskim (Jauer)

zawarte.

Wydana kosztem autora, 1784.

Legnica (Liegnitz), wydruk: Johann Gottfried Pappäsche.

Siegismund Justus Ehrhardt,
Pastor der Pfarr-Kirche zu Beschine, der Patriotischen Sozietät
in Schlesien ordentlichen, und der Lateinischen Gesellschaft zu Jena
Ehren-Mitglieds,

Presbyterologie

des
Evangelischen Schlesiens,

Dritten Theils

Zweiter Haupt-Abschnitt,

welcher

die Protestantische Kirchen- und Prediger-Geschichte der Stadt
und des Fürstenthums

S a u e r

in sich begreift.

Auf Kosten des Verfassers, 1784.

Liegnitz, gedruckt bey Johann Gottfried Vappäsche.

© Listopad 2023
Ullrich Junker
Mörikestroku 16
D 88285 Bodnegg
Tłumaczył Henryk Dąbkiewicz

I. Ewangelicy, Luter, Seniorzy i Inspektorzy, także Pierwsi Pasterze, Kościół Łaski.

A. Pod Rządem Cesarza Austrii.

1. M. Joh. Neunherz, z Mniszkowa (Waltersdorf), od 8 września 1709 roku do 26 listopada 1737 roku *zmarł* (§. 13)
2. M. Christian Kahl, z Skąpa koło Lwówka Śląskiego (Hollstein im Löwenbergschen), od stycznia 1738 roku do 1741 roku.

B. Pod Rządem Królewskich Prus.

2. M. Christian Kahl, (*otrzymał mianowanie od króla na inspektora w 1743*) od 1741 roku do 26 kwietnia 1750 r, *zmarł* (§. 13).
3. M. Ferdinand Weissig, z Jeleniej Góry (Hirschberg), od 1752 roku do 5 października 1764 roku *zmarł* (§. 13).
4. M. Gottlob Kahl, von Hirschberg, od 1764 roku do (§. 14).

I. Evangel. Luthr. Seniores, und Inspektores, auch Pastores Primar. der Gnaden-Kirche.

A. Unter Königl. Böhm. Regierung.

1. M. Joh. Neunherz, von Waltersdorf, vom 8 Sept. 1709 bis 26 Nov. 1737, starb (§. 13)
2. M. Christian Kahl, von Hollstein im Löwenbergschen, vom Jan. 1738 bis 1741.

B. Unter Königl. Preuß. Regierung:

2. M. Christian Kahl, (erhielt 1743 den Titel eines Königl. Inspektors) von 1741 bis 26 Apr. 1741, starb (§. 13).
3. M. Ferdinand Weissig, von Hirschberg, von 1752 bis 5 Okt. 1764, starb (§. 13)
4. M. Gottlob Kahl, von Hirschberg, von 1764 bis (§. 14.)

§. 13.

1. M. Johann Neunherz.

Waltersdorf bei Kupferberg war sein Geburts-Ort (y), wo er das letzte Kind, das vom letzten däsigen Luthr. Pastor getauft worden, gewesen. Seine Geburt erfolgte 16 Aug. 1652, und seine Eltern waren Joh. Neunherz, ein Weber, und Elisabeth geb. Beyerin. Sechs Jahre beschäftigte sich seine Lern-Begierde in der Schule zu Schmiedeberg, von da kam er 1666 ins Lyedum nach Lauban, und nach 3 Jahren ins Magdalendum zu Breslau. Im Jun. 1673 zog er auf die Akad. Leipzig. Er wurde hier 21 Nov. 1674 Baccalaur. und 27 Jun. 1676 Magister. A. 1678 kam er zu seiner Mutter nach Lauban zurück, wo er 1678 des schwächlichen Primarii M. Hausz.

(u) Cat. Ord. Lign. 1633. „JO. HELCKIUS, Hirschberg: Diac. Eccl. patriæ (ordin. Lign.) d. 27 Jul.“

(x) Ullmann hatte den Titel eines Collegæ Templicæ & Scholæ, und war in der That Diakon und Rektor in Hirschberg.

(y) In Joh. Kasp. Wegzels Lebensbeschr. der berühmte. Liederdichter, Th. 2, S. 238 steht das für Schmiedeberg; dieser Irrthum kommt daher: unsers M. Neunherz Vater zog nach etlichen Jahren gen Schmiedeberg, und endlich nach Lauban, wo er als ein Handelsmann gestorben ist. s. Past. Dietmanns Ober-Lausitz. Priestf. Th. 1, S. 602.

Jego miejscem urodzenia był Mniszków (Waltersdorf) koło Miedzianki (Kupferberg) *(y)*¹ gdzie był ostatnim dzieckiem ochrzczonym przez ostatniego pastora luterańskiego. Urodził się 16 sierpnia 1652 roku, a jego rodzicami byli Johann Neunherz, tkacz, i Elisabet, z domu Beyerin. Przez sześć lat uczył się w szkole w Kowarach (Schmiedeberg), skąd w 1666 roku udał się do gimnazjum w Lubaniu (Lauban), a po trzech latach do szkoły przy kościele pw. Magdaleny we Wrocławiu. W czerwcu 1673 roku przeniósł się do Akademii w Lipsku. Tutaj 21 listopada 1674 roku uzyskał licencjat, a 27 czerwca 1676 roku tytuł magistra. W 1678 roku powrócił do swojej matki w Lubaniu (Lauban), gdzie w 1678 roku został zastępcą schorowanego pastora M. Hausdorfa (które to stanowisko objął wkrótce w 4 niedziele adwentu) a podczas zarazy w tym czasie stał się także powstrzymującym chorobę, walczący z siewcami pestilencji (zarazy). W 1680 roku słynny filozof Ehrenfrok Walther von Tschirnhausen mianował go pastorem w Sławnikowicach koło Zgorzelca (Kieslingswalde), a D. Calov w Wittenberdze udzielił mu święceń kapłańskich. Stąd udał się do Skierczyna (Geibsdorf) w 1696 roku. W 1706 roku powrócił do Lubania (Lauban) jako pierwszy kaznodzieja nowego Kościoła Krzyża (Kreuz-Kirche) *(z)* i jako diakon w kościele parafialnym. Do Jeleniej Góry (Hirschberg) został powołany na pierwszego pastora i seniora Luterańskiej Ministerii w 1709 roku. Wezwaniu temu opierał się przez długi czas, ale je w końcu przyjął i przybył tutaj 5 września 1709 roku. W 15 niedzielę po Trinitatis (Święto Trójcy Świętej 8 września) wygłosił swoje inauguracyjne kazanie jako senior *(a)* i sprawował swój urząd z wielką wiernością i równie wielkim autorytetem i powagą przez 28 lat swojego życia. W dniu 9 maja 1718 roku poświęcił Świątynię Łaski w Jeleniej Górze (Hirschberg) (§ 7), a w niedzielę pamięci 1731 roku radośnie obchodził pięćdziesiątą rocznicę. Przez 6 lat później wykonywał wszystkie części swojej trudnej posługi, aż do 4 tygodni przed śmiercią *(b)*. Nastąpiło to 26 listopada 1737 roku z powodu wrzodów spowodowanych gorączką, po tym, jak przeżył 85 lat, 14 tygodnie i 5 dni i wiernie służył Bogu i jego ewangelii przez 57 lat życia *(c)*. Jego pierwsza żona, Magdalena Elisabt, córka konsula Joachima Günthera w Lubaniu (Lauban), żyła z nim w małżeństwie tylko od 3 listopada 1682 roku do 8 marca 1684 roku i zmarła przy porodzie. Swoją drugą żonę, Anne Sabine, córkę pastora Kranza w Nawojowie Łużyckim (Haugsdorf), poślubił 3 grudnia 1686 roku. Urodziła mu 10 dzieci, a 8 z nich, które weszły w związki małżeńskie zachwyciło go 57 wnukami i 6 prawnukami.

(y) In Joh. Kasp. Wetzels Lebensbeschr. der berühmte. Liederdichter, Th. 2, S. 238 steht das für Schmiedeberg; dieser Irrthum kommt daher: Unsers M. Neunherz Vater zog nach etlichen Jahren gen Schmiedeberg, und endlich nach Lauban, wo er als ein Handelsmann gestorben ist. s. Past. Dietmanns Ober Lausig. Priest. Th. I, S. 602.

(z) Dietmanns a. W. Th. 1, S. 603, und Wetzels a. B. Th. 2, S. 239.

(a) Denn Anfangs wollte er den Tittel eines Primarii nicht annehmen: s. das Hirschberger Denckmal der Güthe Gottes litt. E. 3. b.

(b) s. Gottl. Kluges Schles. Jubel-Priester, S. 129 - 130, und Dietmann ebend.

(c) Jnsp. Scharffs Gel. Neuigk. Schlesiens 1737, S. 541 u. f.

(d) Są one wskazane w przedmowie.

Jego syn M. Johann Gottfried Neunherz (*d*) zmarł na krótko przed ojcem (§ 22 str. 200).

Z jego drukowanych pism mamy:

1. Evangel. Sabbaths-Freude, Zittau, 1690, länglicht 12.
2. Schrift- und Vernunftmäßige Gedanken vom Zorn, worinn dessen eigentliche. W którym traktowana jest jego właściwa natura, grzeszność i przestępczość, a wielka różnica jest pokazana zarówno od niezadowolenia ze zła, jak i od oficjalnej gorliwości ... w traktacie wygłoszonym 6 Trin. 1691 w Görlitz i z pewnych powodów (*d*) opublikowane w druku, Lipsk, 1691, 12 (3 arkusze).
3. Szczerza odpowiedź na uprzejmy list, w którym odpowiedziano na kilka zastrzeżeń przeciwko publicznym myślom o gniewie. Gedancken vom Zorne, ibid. 1692, 12 (2 ½ arkusza) Oba utwory zasługują na wydrukowanie razem.
4. Betrachtung der Liebe Jesu Christi gegen uns Menschen, Lipsk. 1694, 12.
5. Christliche Leid-Andachten, bei unterschiedlichen Todes-Fällen ... in Geibssdorf itd. Lauban 1698, 8 (5 arkuszy).
6. Evangel. Hertz Ermunterung oder musical. Texte auf Sonn- und Fest-Tage, Lpzg. 1701, 12.
7. Tröstliche und zur Uebung der Gottseligkeit dienliche Andachten über alle Sonn- und Festtägliche Evangelia, 2nd ed. Laub, 1713, 12, (12 arkuszy).
8. Stworzył także wiele świętych pieśni, dzięki którym wiele uczynił dla wiernych i przyniósł jeszcze więcej zbudowania protestanckim chrześcijanom. (*e*). Wiele z nich znajduje się w śpiewniku Lubania, a niektóre także w śpiewniku Wrocławia (Breslau).
9. Ze wszystkich jego niemieckich wierszy (które wprawdzie nie mają już geniuszu naszej epoki) magister Georg Weinmann prorektor Jeleniej Góry (Hirschberg), miał kolekcję 103 arkuszy (*f*) gotowy do druku. Ale nie znaleziono dla niego wydawcy.

(§.23 str. 200) **M. Johann Gottfried Neunherz (Junior).**

Syn senatora i pastora seniora M. Joh Neunherza (*str.* 187) i jego drugiej żony Annen Sabinen z domu Rranzin, który urodził się tym rodzicom 25 listopada 1706 roku w Lubaniu (Lauban). Do Jeleniej Góry (Hirschberg) przybył jako dziecko w wieku 3 lat i już po kilku latach czerpał przyjemność z lekcji prowadzonych przez szkolnych nauczycieli. W 1724 roku udał się do Frankfurtu nad Odrą, gdzie szczególnie pilnie studiował język hebrajski, a w 1725 roku do Lipska w celu pogłębienia wiedzy filologicznej i teologicznej. W 1727 roku uzyskał tu tytuł magistra i studiował zarówno w Dreźnie, jak i w Legnicy (Liegniz). W 1730 roku został czwartym diakonem w Jeleniej Górze (Hirschberg). Świecenia kapłańskie przyjął 1 września w Legnicy (Liegeniz). Pracował wiernie u boku ukochanego ojca, którego wspierał jak tylko mógł ze względu na swój wiek. 13 lipca 1737 roku chciał medytować nad kazaniem pokutnym następnego dnia swoją koncepcję rozpoczął od tych słów: *Pomóż mi, Panie Jezu, abym mógł przyjść do Ciebie teraz i wkrótce!* Tutaj uderzył go silny strumień uderzeń, który pozbawił go wszelkich grzechów, nastąpiła nagła śmierć. 14 lipca następnego ranka pojawił się kwiat, który niósł go w kwiecie wieku.

Wydrukowano: Observat. w Malachu. 2, 15, 16. Lipf. 1727 (*n*).

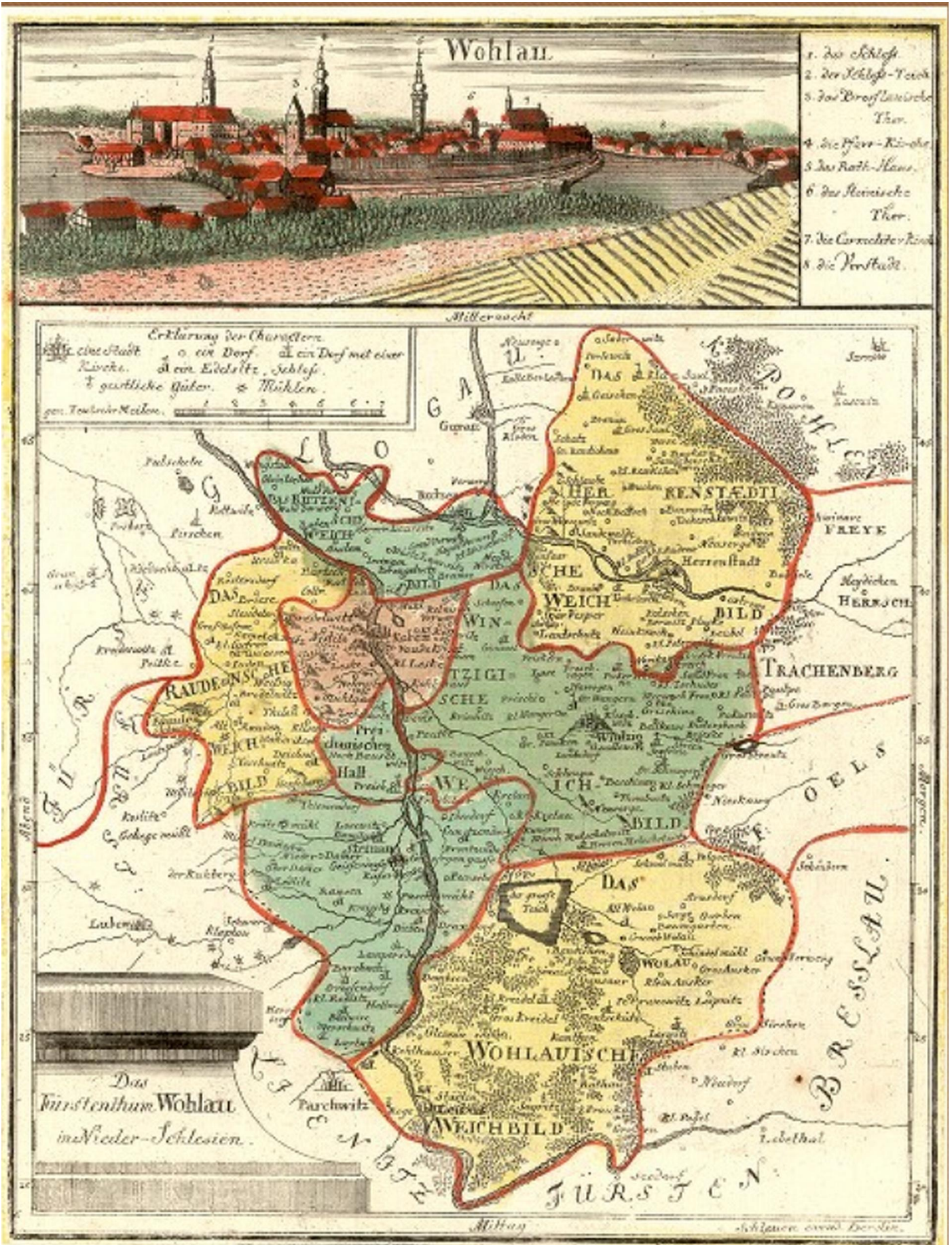
(*n*) *f. Hirschs Denkmal der Güthe Gottes, u. Dictmanns D.Lausig. Priest. Th. 1, S. 603.*

Ehrhardt: Sigismund Justus jego dorobek naukowy.

Ehrhardt: Sigismund Justus E., śląski historyk kościoła, urodzony w 1733 roku w Gmünd w Würzburgu, zmarł 6 czerwca 1793 roku, przygotowany na uniwersytet przez ojca, pastora w Gmünd, studiował teologię w Erlangen w latach 1748-50, w Jenie w latach 1750-51, a ostatecznie w Halle i został mianowany kaznodzieją w Markpurg-Greppach po ukończeniu studiów w 1754 roku. Presja wywierana przez księcia-biskupa Würzburga na protestantów Frankonii, która nasiliła się po wybuchu wojny siedmioletniej, skłoniła go do napisania historii kościołów Wolnej Frankonii, której publikacja mogła mieć dla niego tragiczne konsekwencje. Aby zabezpieczyć się przed wszelkimi ewentualnościami, napisał błaganie do Fryderyka Wielkiego, prosząc o jego ochronę i, jeśli to konieczne, o ochronę jego osoby. Niestety, list ten wpadł w ręce jego wrogów, a szybka ucieczka była teraz kwestią samozachowawczą. Ehrhardt udał się do Saksonii, spędził długi czas w Halle i Berlinie, gdzie zarabiał na życie prywatnym nauczaniem i został awansowany na diakona w Ścinawie (Steinau an der Oder) w 1768 roku oraz na pastora w Beschine w Śląskim Księstwie Wołowskim w 1774 roku. Zmarł tam w 1793 roku, głęboko opłakiwany przez swoją kongregację. Ehrhardt jest historykiem kościoła na Śląsku. Jego *"Presbyterologie des evangelischen Schlesiens"*, Liegnitz 1780-90, 4 tomy, z których pierwsze trzy opublikował na własny koszt, dzieło wieloletniej staranności zbierania i wszechstronnych, najdokładniejszych badań źródłowych, a także jego *"Diplomatische Beiträge zur Erläuterung der alten niederschlesischen Rechte und Geschichte"*, Breslau 1773 roku i 1774 roku, zapewniają mu zaszczytne miejsce wśród historyków Śląska na zawsze. Warunki kościelne swojej frankońskiej ojczyzny opisał w *"Historische Erzählung von dem Betragen der Fürstbischöfe von Würzburg gegen die evangelisch-lutherische Religion"* (Historyczna narracja zachowania książąt-biskupów Würzburga przeciwko religii ewangelicko-luterańskiej), Lipsk 1762, rozszerzona Halle 1763. Jego bogata spuścizna rękopiśmienna, w tym religijna historia diecezji wüzburgskiej, kościelna, polityczna i naukowa historia miasta Schmalkalden (Turyngia) oraz dyplomatyczna historia miasta Wołów (Wohlau), niestety zaginęła.

Był autorem szeregu opracowań między innymi :

Presbyterologie des evangel. Schlesiens. Auf Kosten des Verf. Ersten Theils erster und zweyter Abschnitt. Liegnitz. 4. 1780. 2ter Theil. 1782. 3ter Theil erster Abschnitt 1783. 2ter Abschn. 1784. 4ten Theils Iter Abschn. 1789. 2ter Abschnitt 1790

Księstwo Wołowskie